

Fuchsia i 1864

”Fuchsia” - 1985 og gentaget i december 2006

Af Poul Printz

Poul Printz var engang en meget flittig skribent i Fuchsiabladet.

Her er en af hans artikler 1985

HAVETIDSSKRIFT MED FORSINKELSE

Man kan stadig gøre litterære fund i marskandisernes og antikvariaternes snuskede fortovskasser - i hvert fald, hvis det ikke er bibliofile sjældenheder, man sætter næsen op efter. Forleden erhvervede jeg for 2 kr. en net indbundet bog trykt med "krøllede" bogstaver i Det Herrens År 1864. Det viste sig at være en årgang af et mig ubekendt havetidsskrift "Dansk Havetidende", der åbenbart blomstrede som ugeskrift i en årrække i sidste århundrede. Det bind, jeg erhvervede bærer påskriften "Ny Række", og redaktøren angives at være "I. A. Bentzien, Gartner*).

Som sædvanlig, når man får et havetidsskrift i hånden, var der megen spændende læsning, og det mest forbavsende var, at indholdet - de gotiske bogstaver til trods - næsten lige så godt kunne være trykt i dag. Man nikker genkendende til de gode råd om "arbejdet i marts" og årets andre måneder, om beskæring af frugttræer og opbevaring af løg, og i læserbrevkassen finder man de samme jammerklager over sejlivede skadevoldere, som dagens haveejere har de selv samme problemer med.

Fuchsier kendte man skam også i 1864. I hver månedsoversigt omtales arbejdet med dem som en selvfølgelig del af månedens gøremål, og nyheder introduceres med samme entusiasme og begejstrede navne som i dagens bulletiner.

Den 7. marts 1864 kunne man således læse:

Fuchsier.

***Prince Alfred** er en nyere Sort, der fortjener Plads i enhver større Samling af disse Planter; den er middelstærk af Vækst, former sig godt og er blomsterrig. Bægerbladene er rødlig-hvide med nogle rosenrødlige Striber og ikke stærkt tilbagebøjede. Kronbladene er hvide ved Basis og i øvrigt karmosin-kirsebær-røde.*

***Comet** har den største Blomst, vi endnu har set på nogen Fuchsia, og den er aldeles krinoli-*

*) Ved opslag i det store værk "Dansk Botaniks Historie" har jeg skaffet mig lidt viden om I. A. Bentzien. Han er født 1815 i København, tog studentereksamen og blev cand. theol. i 1839 (vel også dengang en usædvanlig baggrund for en gartner). Derefter gik han i gartnerlære og fik i 1843 eksamen som "Kunstgartner", hvorefter han ernærede sig som havearkitekt og anlægsgartner i en årrække. Det var således ham, der gav tegningerne til Landbohøjskolens Have, som man stadig kan beundre på Bülowvej på Frederiksberg. Bentzien påbegyndte udgivelsen af sit havetidsskrift i 1848, og det var dermed det andet danske havetidsskrift overhovedet (et tidsskrift udgivet af Haveselskabet gik ind i 1843). Han redigerede Dansk Havetidende til sin død i 1882, hvorefter det førtes videre af andre til 1887. Bentzien var en meget flittig forfatter af havebrugslitteratur. Han har udgivet en lang række bøger om praktisk havebrug og om forskellige grupper af haveplanter og har oversat fra andre sprog, navnlig tysk.

ne-formet. De røde Bægerblade er store, tykke, brede og temmelig meget tilbagebøjede; Kronen er blåviolet med røde Striber foroven. Planten er stærk af Vækst, får en smuk form og blomstrer meget længe og rigt.

Holger Danske tiltrukket af Hr. L. Hansen, Forpagter af Frederiksberg Slotshave, står temmelig nær ved **Schiller**, men viser sig dog væsentlig forskellig fra den. Blomsterne er store, har brede, hvide, grøntspidsede Bægerblade med rødligt Skær og purpurrødlig Krone; de hænger på karakteristisk lange Stilke. Den former godt og er blomsterrig.

Mastodont er stærk af Vækst og har stærkt fyldte Blomster, men kan dog ikke siges at være nogen særlig Akkvisition. **Murat** og **Auguste Gevaert** er Sorter, der ikke fortjener at anbefales.

Det er synd for Napoleons elegante ryttergeneral Murat, at en Fuchsia, der bærer hans navn, bedømmes så negativt, men den tort at måtte lægge navn til noget mindre heldigt kan kun den manglende berømmelses anonymitet beskytte effektivt imod. Og den kritiske bedømmer har åbenbart haft ret. Hvem har siden hørt om sorterne *Murat* og *Auguste Gevaert*? Nå, *Prins Albert* og *Comet*, der dog omtales særdeles rosende, finder man heller ikke i dagens kataloger, og *Holger Danske* -- Min kone har en sort med navneskiltet Holger Danske, men den passer ikke til ovenstående beskrivelse, så gamle Holger har nok været ude i navneforvirringens malstrøm, og den gamle slotsgartners hjertebarn findes næppe mere. Man fristes til at sige godt det samme. En Fuchsia med navnet Holger Danske bør sandelig være stor og kraftig og i rent rødt og hvidt. Så megen anstændighedsfølelse kan man vel forlange af en fuchsiatiltrækker.

Man fornemmer, at ganske som i dag passerede lokkende navne i hastigt tempo over katalogernes spalter, og kun få har fundet vej til det faste repertoires lutrede skare.

I august er det næste års sorter, der introduceres:

Nye Fuchsier.

Hidtil har vi anset **Primadonna** for den bedste af alle Fuchsier med hvidt Bæger og karmosinrød Krone. men den må nu vige Pladsen for den nye **Her Majesty**, der for så vidt fortjener det Navn, man giver den i flere fremmede Havetidender, Dronningen for Fuchsierne", som den er dobbelt så stor som de ældre Sorter af denne Afdeling af Fuchsier, og den udmærker sig også ved en meget smuk Form, navnlig giver de store, brede, tykke, stærkt tilbagebøjede, hvide, svagt rødligt chatterede, grøntspidsede Bægerblade den et smukt Udseende. Den er stærkt voksende og har store, smukke Blade. Men den er ligesom flere af de hvidblomstrende Fuchsi-er mindre rig på Blomster.

Jan Corneliessen kan fremhæves som en ganske fortrinlig Sort; den har store, meget stærkt fyldte og smukt formede Blomster. Bægerbladene er karmosinrøde og Kronen af en stærkt blå Farve, men den synes mindre stærk af Vækst.

Derimod kan **Marquioness of Bristol** anbefales som en af de stærkest voksende, vi endnu har fået, og der er ingen, der så godt som den giver smukke, højstammede Eksemplarer på kort Tid. Stiklinger fra Marts, som står i små Potter, er allerede nu (altså i August) 2 Alen (60 cm) høje, men der er også blandet Benkul i Jorden til dem.

Skade at denne "Fuchsiernes Dronning" åbenbart er abdiceret, og den sidste fantomsort ville det også

være morsomt af få tag i. Fidusen med benkullet omtales nærmere et andet sted i tidsskriftet, så det var måske et forsøg værd.

2. maj meddeles således:

også til Kulturen af Potteplanter har Benkullet vist sig meget nyttigt. Følgende Faktum er meddelt af Handelsingartner Heinemann i Erfurt. I Marts forrige Aar plantede jeg 6 Tommer (15 cm)' høje Fuchsier i Lyngjord med Tilsætning af 5 % Benkul og 3 % Hornspåner, og de fik kun 10 cm brede Potter. I Juli havde de stammer af 1 Meters Højde, og jeg kneb da Toppen af dem. I September havde de Kroner på 35 cm i gennemsnit og begyndte at blomstre meget rigt. Stammerne beholdt ikke blot deres Blade lige ned til Grunden, men fik også en betydelig Tykkelse.

Den 7. marts 1864 omtales noget ganske særligt i fuchsiaverdenen.

Sværmeriet for Bladplanter, der nu er nær ved at udarte til en ren Mani, har foranlediget mange Gartnere til at lægge særlig Vægt på Frembringelsen af sådanne. Og vi har nu mange Arter af Varieteter med Blade, der har meget forskellige Farvechatteringer. Nu skal det efter Beretninger i fremmede Havetidender være lykkedes en fransk Gartner Plaisancon at tiltrække en Variant af Fuchsia, hvis store, smukt formede Blade udmærker sig ved en meget smuk og stærk Farvechattering. Neubert har I Deutsches Gartenmagazin givet en net Beskrivelse af den nye Fuchsia.

*Den bringes her da vi endnu ikke har set nogen levende Plante af den. Den yderste del af Bladet, nærmest Kanten, er temmelig rent gul, det øvrige derimod rødligt og bliver mere rødligt ind mod Midten; den er derhos gennemfarvet af stærkt rødfarvede og store Aarer. Blomsten er ikke udmærket ved Form, Størrelse eller Farve. Den ligner **Auguste Renoillet**, men har et blåt Bæger, mens dennes er rødt. Væksten af Planten skal være meget stærk, og svarer den virkelig til Afbildningen, vil den kunne benyttes med god Virkning i Plantegrupperinger. Denne nye Sort fås hos Handelsingartner Gebruder Ment i Bremen til 1 Rigsdaler pr. Stk.*

De brogetbladede Fuchsiers indtog har været månedens havesensation og har vakt berettiget forventning og undren. I dag - 120 år senere er der noget andet i artiklen, som er nok så egnet til at vække læserens undren. Jeg tænker på datoen - 7. marts 1864.

Denne artikel er altså skrevet i de februar dage, hvor den dansk hær i snestorm og dyb fortvivelse har måttet rømme Dannevirkestillingen, og netop den 7. marts gør det tyske forbunds overlegne styrker klar til bombardementet og den påfølgende storm på Dybbøl. Det angreb som førte til Danmarks afgørende nederlag og tabet af Sønderjylland. Og alligevel skrives der ganske roligt om tyske gartnertidender og om at købe Fuchsier i Bremen. Det er som krig og ufred ikke har fundet vej til haver og drivhuse. Man har følt sig fjernt fra krigsskuepladsen i København og har været indstillet på, at "normale tider" ville indfinde sig inden efterårsstiklingernes tid. - Eller er det kun redaktør Bentzien der ikke har opdaget, at der er krig i landet?

Så er der prisen. 1 rigsdaler koster det at erhverve et eksemplar af den nye sensation i Bremen. Er det nu meget eller lidt? Det var før møntreformen i 1875, så landets møntfod var baseret på rigsdaler.

leren, der opdelttes i 6 mark hver på 16 skilling. En rigsdaler var altså 96 skilling, og ved reformen erstattedes disse to mønter af vore dages kroner og ører.

Ved at blade i tidsskriftet får man et indblik i prisniveauet for planter. En nyhed som ovennævnte brogetbladede fuchsia, som oven i købet skulle hentes i Tyskland, var naturligvis dyr. Almindelige stiklingeplanter kunne fås for 5-8 stk. for en rigsdaler, stauder kostede 10 skilling pr. stk. og det samme kostede småbuske og træer - naturligvis uden klump.

Om det er meget eller lidt kan naturligvis kun vurderes på grundlag af prisen på andre varer og tjenesteydelser og med kendskab til folks indtægter, men også det kan "Dansk Havetidende" fra 1864 fortælle noget om. For frugt og grøntsager anføres således følgende priser: Blomkål 10 skilling (pr. stk.), jordbær 15 skilling (pr. pund), kartofler 6 skilling (pr. pund) og gulerødder 8 skilling (pr. pund). Skal vi sammenligne med priserne i dag svarer det vel for disse varer til, at 1 skilling har en købekraft som 50-75 øre, en rigsdaler altså 50 til 75 kroner. Bladet selv udkom med 8 sider hver mandag og kostede to en halv rigsdaler for årets 52 numre. Posttaksten var 2 skilling. I dag er den 2,50 kr., så her svarer skillingens købekraft til 1,25 kr., men det' er vel en kendt sag, at posttakster er steget mere end næsten alt andet.

Men hvad tjente folk? I en annonce i bladet tilbydes en stilling som gartner for Haveselskabet. Man søger "en højt kvalificeret person", og lønnen en 400 rigsdaler om året plus fri bolig og indtægten ved salget af havens frugt. Hvor meget det sidste kan beløbe sig til er naturligvis svært at sige, men en nutidig gartner i en tilsvarende stilling ville vel forlange at få 100.000 kr. efter skat, hvad der svarer til en værdi af rigsdaleren på 200 kr. (Når der regnes "efter skat" er det fordi almindelige mennesker i 1864 ikke betalte skat, så de 400 rigsdaler var netto).

Vi må konkludere, at planter - herunder fuchsier og fuchsianyheder - er blevet meget mere overkommelige siden 1864, men det var også en langt snævrere kundekreds, handlingsgartnerne dengang kunne regne med. Bønderne havde naturligvis ikke penge til den slags udskejelser. Havde man Fuchsier, var det de få kendte sorter, der gik i arv og byttedes sognet rundt. De store villakvarterer, som nu tegner sig for det helt afgørende planteforbrug, eksisterede ikke, og i byerne havde man ikke haver med eksotiske sager som fuchsier. Det var godserne og de store gårde - og måske i ny og næ en interesseret præstemand, der aftog nyhederne. Formanden for "Selskabet til Havedyrkningens Fremme" var ingen ringere end lensbaron, godsejer Zyphen Adeler, og en række herrer med godser eller landsteder - altså borgerskabets spidser - udgjorde bestyrelsen.

Der er sandelig sket ændringer blandt fuchsiadyrkere på de 120 år, selvom også det faglige stof er relativt uændret. Gartnerlærling kunne man også blive. 200 rigsdaler om året er prisen ifølge bladet, men det er vel at mærke det beløb den unge mand - eller vel i praksis hans forældre - måtte betale for ophold og belæring. En ung mand måtte slide hårdt som gartnermedhjælper eller som karl på landet i en årrække, før han kunne gøre sig håb om at få en gartneruddannelse, og hørte hans forældre ikke til blandt de bedst aflagte, havde de ikke mulighed for at hjælpe ham.

Der er sandelig megen viden at hente i bogkasserne for 2 kr. eller - for at regne i datidens mønt - for 4 skilling.

Poul Printz